

Wij zijn als burger, belegger en consument allemaal deel van het systeem van schuld

Natuurlijk is het idee om alle schulden kwijt te schelden idealistisch, maar wat zou de wereld ervan opknappen

Ad van Nieuwpoort

Er waren eens twee mannen. De een was steenrijk, de ander straatarm. De rijke man had honderden schapen, de arme man had helemaal niets, behalve één klein lammetje dat voor hem als een dochter was. Het at van zijn bord, dronk uit zijn beker en lag in zijn schoot.

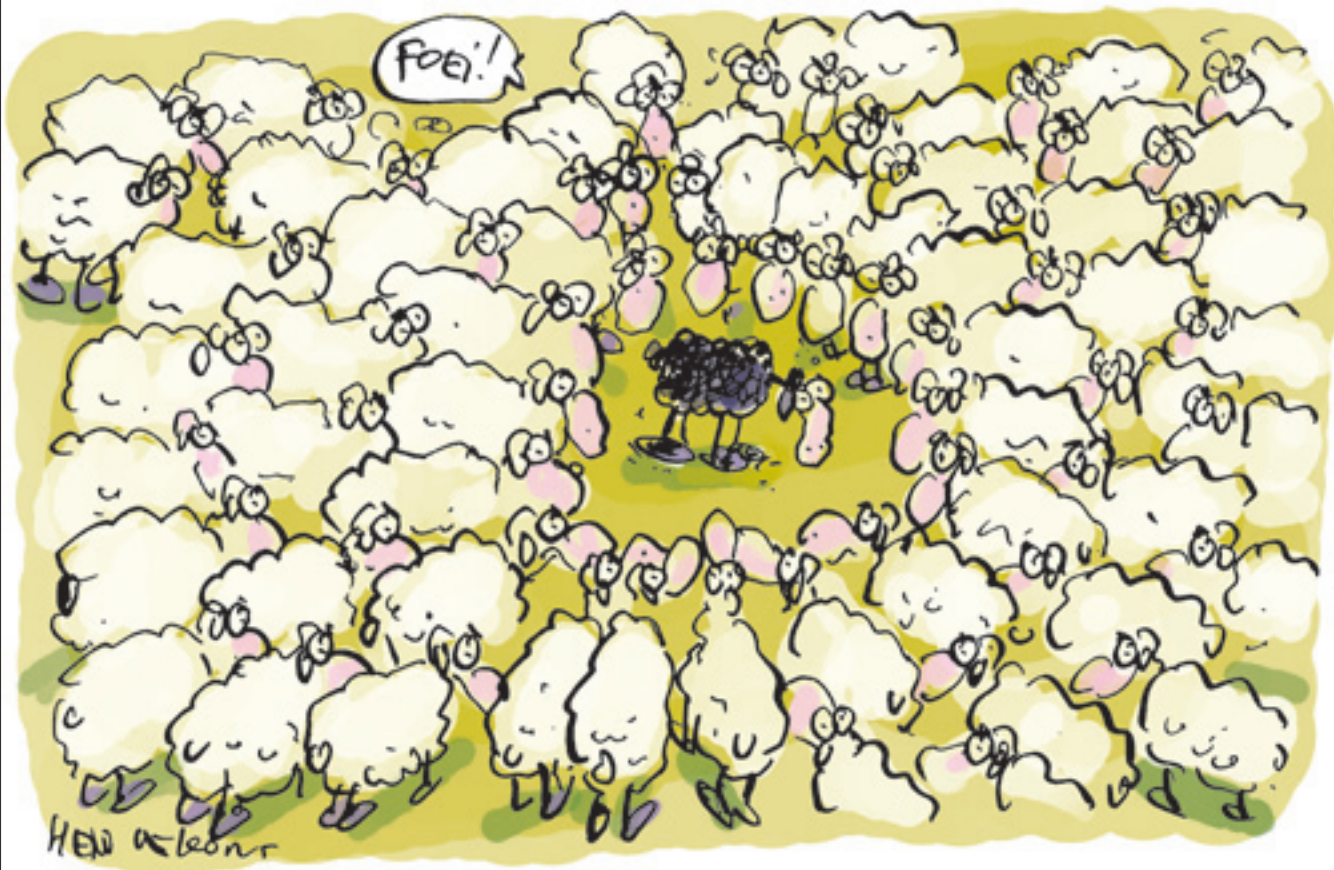
Op een dag wilde de rijke man een bezoeker iets te eten voorzetten. Maar hij wilde daarvoor niet een van zijn eigen dieren slachten. Hij nam het lam van de arme man en zette het zijn gast voor.

Dit klassieke verhaal komt uit de Bijbel en wordt door de profeet Nathan aan Koning David verteld. David onderbreekt de profeet en schreeuwt woedend dat die rijke man een 'kind des doods' is en dat hij moet boeten. En dat is dan het moment waarop de profeet de beroemde woorden spreekt: 'Jij bent die man!'

De reflex van koning David is symptomatisch voor de reacties die alomte horen zijn op falende ondernemers, graaiende bankiers en frauderende accountants. De hetze tegen de voormalig SNS-topman Sjoerd van Keulen is daar een extreem voorbeeld van. De samenleving zoekt een schuldige en volgt het aloude zondebokmechanisme dat René Girard zo goed heeft beschreven.

De woede bij de tot consument gereduceerde burger is heel begrijpelijk. Ooit waren leiders van grote ondernemingen zich bewust van hun rol als voorbeeldfiguur en lieten zij zien wat het is om met een moreel kompas te leven. Nu zijn vele zich ceo noemende leiders vooral met hun eigen carrière en de bijbehorende financiële vergoeding bezig. Dat doet wat met een onderneming en daarmee ook met de samenleving. Een jongere generatie die opgroeit met dergelijke leiders wordt erdoor gevormd.

Van de David-figuur uit het Bijbelse verhaal wordt verwacht dat hij het opneemt voor de kwetsbaren en de naamlozen. Als herdersjongen neemt hij het zelfs op tegen de grote Goliath. Maar

op het moment dat hij zelf op de troon zit, ontsnapt ook hij niet aan de hebbigheid van de macht. Het is de oude wijsheid van het bijbels humanisme dat blijkbaar niemand aan een schuldige positie ontkomt.

Daarom is het niet opportuun enkelen de schuld in de schoenen te schuiven. Die reactie gaat voorbij aan het feit dat de burger zelf ook belegger, consument en werknemer is, zoals Robert Reich schrijft in zijn boek *Supercapitalism*. De schuld beperkt zich niet tot degene die veroordeeld wordt, wij zijn allemaal onderdeel

van dit systeem van schuld.

De woorden die de profeet Koning David toewerpt zijn als een verpletterende boemerang. Dat verhaaltje was nu juist bedoeld als kritische spiegel. Dan moet je daar vervolgens wel in willen kijken. De vraag is dus wat wij willen leren van al die 'decisionmakers' die van hun sokkel vallen. Gaan we alleen maar schreeuwen, zoals Koning David dat doet, of zou het verhaal ons misschien kunnen inspireren om het zelf anders te doen?

Schuld is in de kerkelijke traditie altijd een geliefd onderwerp geweest. Vooral

om de mensen klein te houden. Schuld had over het algemeen betrekking op het zedelijk vlak, want dat was ongevaarlijk voor de heersende macht.

Het opvatten van schuld als een economische categorie, zoals in de meeste Bijbelse verhalen gebeurt, stelt ons voor heel andere vragen. De bede 'Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij onze schuldenaars vergeven hebben' uit het 'Onze Vader' kon wel eens een veel verstrekkender betekenis hebben dan gedacht.

Het gaat hier niet in de eerste plaats om allerlei zedelijke privékwesaties, maar

om materiële schuld. Het is misschien voor de inwoners van de bevoorrechte kant van de wereld een geluk dat deze bede nooit is verhoord. Ons economische systeem zou instorten, want schuld is de specie van ons economische huis.

Moeten wij ons dan maar bij die schuldige positie neerleggen? In de VS zien we dat een hoge schuld groei niet in de weg staat. Maar tegelijk blijft het in de praktijk meestal zo dat wie schulden heeft, meer schuld zal krijgen en daardoor volstrekt verlamd wordt. De schuldenlast van de zogenaamde Derde Wereld is daar een schrijnend voorbeeld van.

Het aardige is dat in de boeken van Mozes een concreet voorstel wordt gedaan dat een uitweg kan bieden uit het systeem van schuld en boete waarin wij nu gevangen zitten. Het gaat om de introductie van het zogenaamde jubeljaar, waar ook de Britse historicus Niall Ferguson onlangs in de *Financial Times* een pleidooi voor hield.

Eens in de vijftig jaar is er zo'n Jubeljaar, waarin iedereen de kans krijgt helemaal opnieuw te beginnen. Degenen die rijk zijn geworden leveren hun overschotten in bij degenen die in een neerwaartse spiraal van schuld zitten. Alle schulden worden kwijtgescholden, alle gevangenen worden bevrijd. Iedereen een blanco start. Alle scheefgroei wordt doorbroken en iedereen krijgt de kans van zijn fouten te leren.

In de geschiedenis is zo'n Jubeljaar nooit echt in praktijk gebracht, maar wat zou onze wereld er van opknappen. Het idee is veel te idealistisch, natuurlijk. Onuitvoerbaar, zullen de meesten roepen die aan de goede kant van het spectrum zitten. Maar stel je toch eens voor. Als dat nu toch eens het gevolg zou zijn van het kijken in de kritische spiegel die Koning David en dus ook ons wordt voorgehouden...

Ad van Nieuwpoort is predikant te Bloemendaal en Overveen en voorzitter van De Nieuwe Bijbelschool. Deze inleiding hield hij gisteren bij de opening van de Maand van de Filosofie.

